

je pokazala: na šolah, kjer učbenik ni všeč učiteljem, tudi učencem ni oz. kjer je učbenik všeč učiteljem, tam so tudi učenci z njim zadovoljni. Pomembno pa se mi zdi, da skoraj vsi učitelji in učenci menijo, da je učbenik prezahteven za vse nižje vrste srednjih šol (poklicne, skrajšani programi...). Za te bi moral obstajati učbenik v manj zahtevni obliki.

Sicer pa učitelji poleg primernejšega učbenika v praksi najbolj pogrešajo priročnike z ustreznimi metodološkimi usmeritvami, priročnike s praktičnimi navodili za izvedbo posameznih tem in delovna gradiva (literarne zemljevide, literarne mape itd.).

Učitelje pri njihovem delu najbolj vznemirja prevelik obseg dela, premajhne možnosti za izpopolnjevanje, premajhna družbena veljava tega dela in preslabo nagrajevanje, vendar jih kljub tem bistvenim pomanjkljivostim delo še vedno veseli.

Boža Krakar – Vogel,
Filozofska fakulteta v Ljubljani
Elizabeta Črnič, Metlika
Renata Čampelj, Novo mesto

Gradivo

OTON BERKOPEC IN PRAGA

Govor ob otvoritvi spominske sobe akademika Antona Berkopca v Vinici dne 20. aprila 1991

Vážené pani a pánové, bylo by hříchem, kdybych v této slavnostní chvíli nepromluvil alespoň několik slov česky. Je to jazyk, jehož duhu se dr. Oton Berkopec přiblížil jako málokdo jiný a který si zamíloval právě tak jako svou materštinu. Byl stejně Čechem jako Slovínem a česká země, zvláště pak Praha, mu byla neméně drahá než jeho první vlast...

Spoštovane gospe in gospodje, greh bi bil, če ne bi spregovoril ob tej slovesni priložnosti vsaj nekaj čeških besed. Duhu tega jezika se je dr. Oton Berkopec približal kot malokdo drug in ga je vzljubil enako kot svoj materinski jezik. Bil je prav tako Čeh kot Slovenec in češka dežela, zlasti pa Praga, mu ni bila nič manj draga kot njegova prva domovina...

Ko je Oton Berkopec pred leti pripravil s češkim pisateljem Františkom Kožikom knjižico Ključ za Prago (leta 1969 je izšla žal samo v hrvatskosrbskem jeziku), je lahko poudaril izreden pomen tega krizišča evropskih kulturnih teženj tudi za slovensko kulturo. Na praškem gradu in v moderni cerkvi Jezusovega srca na Vinohradih je opozoril na mojstrovine arhitekta Josipa Plečnika, v slovitem Narodnem divadlu — Narodnem gledališču — je omenil slikarski prispevek Janeza Šubica, prav tako je na bližnjem Slovanskem otoku na Vltavi ali pa na Staromestskem trgu opozoril na velike izraze solidarnosti Slovencev in Čehov v času habsburške monarhije. Misli je tudi na Otona Župančiča, ki je prišel v Prago pred prvo svetovno vojno in na njenem koncu, da bi se bolje seznanil s češko kulturo in da bi v imenu slovenskega naroda podprl Čeha v boju za svobodo. Oton Berkopec je znal zanimivo pripovedovati tudi o jetnišnici na Pankrácu, kjer je bil zaprt Prežihov Voranc, in o nešteti drugih značilnostih "zlate Prage".

Slovensko kulturno topografijo mesta nad Vltavo pa je pol stoletja ustvarjal predvsem sam Oton Berkopec. Z njegovim praškim bivanjem v obdobju 1928—1977 je povezana vrsta znamenitih in tudi neznanih poslopij, kjer je skupaj s svojimi prijatelji skoval trdne osnove trajnih slovensko-čeških vezi.

Prav v prvem letu Berkopčevega študija na praški Karlovi univerzi je bilo dokončano novoklasicistično poslopje filozofske fakultete. Tam je mladi viniški rojak poslušal predavanja najboljših čeških

znanstvenikov tega časa — slavistov Miloša Weingarta, Václava Tilleja in Jiříja Horáka, filozofov Josefa Krála in Jana Blažoslava Kozáka, zgodovinarja Václava Novotnega in še drugih predstavnikov poznega češkega pozitivizma; zblížal pa se je tudi z literarnim zgodovinarjem Matijem Murkom, ki je v takratnem središču svetovne slavistike predaval o južnoslovanskih književnostih in seznanjal študente s svojo slovensko domovino. Kmalu potem, ko je dokončal študij slavistike in knjižničarstva, se je Oton Berkopec vrnil na praško filozofsko fakulteto kot lektor slovenščine. Čeprav je poučeval v nemirnem času in je to delo moral prekiniti najprej med nemško okupacijo in pozneje v času Informbiroja, je zapustil trajne sledi: tako rekoč vsi češki poznavalci slovenskega jezika, književnosti in kulture starejše in srednje generacije — znanstveniki in prevajalci — štejejo Otona Berkopca za svojega učitelja in ga spoštujejo kot osnovevalca te slavistične stroke na Češkem.

Blizu filozofske fakultete stoji ogromen kompleks baročnega jezuitskega kolegija — Klementinum — sedež Narodne knjižnice. V njej in zlasti v njenem samostojnem oddelku, Slovanski knjižnici, je bil Oton Berkopec zaposlen kot bibliotekar. Po njegovi zaslugi sta bili tam osnovani in se razrasli izredno bogati zbirki slovenske in srbske ter hrvatske književnosti, še danes najbolj pomembni zunaj meja Jugoslavije. Med klementinskimi zidovi je Oton Berkopec preživel dolga leta plodnega bibliotekarskega in bibliografskega dela, včasih pa tudi izredno težke trenutke. Med nacistično okupacijo Češke v času druge svetovne vojne nikoli ni vedel, kdaj bo prišel gestapo in ali ne bo zasliševal tudi "nezanesljivega" Jugoslovana. Še bolj tragično se je vse ponavljalo po letu 1948, ko so klementinskega knjižničarja "obiskovali" agenti tajne policije in ga silili, naj postane njihov sodelavec. V tem času to ni bilo nič presenetljivega, saj je bil dr. Berkopec še pred kratkim kulturni ataše jugoslovanskega veleposlaništva in je zares veliko vedel! V izredni življenjski stiski, v najglobljem občutku brezpravnega položaja človeka, ki se je spopadel s totalitarno državo, se je Oton Berkopec odločil za skrajno rešitev in je svojim zasledovalcem izjavil: "Raje se bom ubil, kot da bi izdal svojo domovino!" Take moralne maksime ne premore nič nekontrolirana državna moč. Z njo je dr. Berkopec še naprej živel pokonci, z njo je pomagal v hudih trenutkih tudi svojim češkim prijateljem.

Nedaleč od Klementinuma, v Valentinski ulici, stoji hiša nekdanjega Slovenskega ústava, evropsko pomembnega slavističnega inštituta, kjer je dr. Berkopec vodil bibliografski oddelek. Tam je z nekaj sodelavci ustvaril najbolj obsežno dokumentacijo o odmevih slovenske in drugih slovanskih kultur v češkem tisku 19. in 20. stoletja, kolosalno delo, ki mu ga ni uspelo izdati in ki ga bodo pravično ocenile šele prihodnje generacije. Na praškem Starem mestu ali v njegovi bližini bi našli tudi številne založbe, v katerih je Oton Berkopec utiral poti za objavo prevedenih slovenskih knjig, bi našli uredništva časnikov in revij, v katerih je poročal o slovenski kulturi, ali pa vinarne, ki je v njih pripovedoval češkim književnikom o lepoti svoje prve domovine.

Na drugi strani Vltave je potekalo zasebno življenje Otona Berkopca in njegove drage žene Angelece. Najprej sta stanovala v malostranski Nerudovi ulici, od tridesetih let do konca svojih praških dni pa v Střešovicah pod Belo goro, ki je usodno zapisana v češki zgodovini. Med obema vojnama je tam nastajal moderni del Prage in prav v tridesetih letih so bile zgrajene nove hiše v Myslbekovi ulici. Hišo številka sedem, ki jo je gradil moj ded, praški podjetnik Josef Pánek, sta si izbrala dr. Berkopec in soproga. Tako se je začelo iskreno prijateljstvo Berkopčevih in naše rodbine. Davno pred mojim rojstvom, desetletja pred tem, ko sem kot gimnazijec začel dnevno obiskovati svojega dobrega učitelja.

O izbiri stanovanja v četrtem, najvišjem nadstropju Myslbekove 7 je prav gotovo odločalo več okoliščin. Z okna je bil čudovit razgled na praški grad in zlasti na svetovidsko katedralo, kjer sta Oton in Angelca Berkopec sklenila svoj zakon. Samo nekaj korakov od hiše stoji prelepo poslopje strahovskega samostana, kamor je dr. Berkopec pozneje prihajal v bogati literarni arhiv prebirat in raziskovat neznane rokopise in pisma slovenskih pisateljev; v tridesetih letih pa so ga verjetno še bolj privlačevali čudoviti parki na hribu Petřinu, ki se začenjajo prav pri Strahovu in ki sta se v njih zakonca Berkopec nadvse rada sprehajala. V tesni bližini Berkopčeve hiše sta bila še dva pomembna simbola praškega slovenstva in jugoslovanstva. Na eni strani velik in moderen Študentovski dom kralja Aleksandra, zgrajen za jugoslovanske študente, na drugi pa strahovski stadion, kamor so prihajali na slovite slovanske "slete" tudi slovenski Sokoli. V tem novem delu Prage torej ni bilo nič manj inspiracije za razvijanje slovensko-čeških odnosov kot v njenem starem središču.

Najpomembnejše središče kulturnih vezi pa je nastalo šele v samem stanovanju Berkopčevih. V veliki sobi, okrašeni s slikami ter kipi modernih slovenskih in čeških umetnikov, so se zbirali slovenski in drugi jugoslovanski obiskovalci Prage, nič manj pa tudi češki pisatelji, pesniki in slikarji. Prihajali so prav tako najbližji prijatelji kot komaj znani ljudje, ki so želeli govoriti s "slovenskim kulturnim ambasadorjem v Pragi", ki so iskali pri njem nasvet ali človeško pomoč. Včasih je bilo takih obiskov več naenkrat, ljubezniva gospa Angelca pa jih je vse znala z neverjetno požrtvovalnostjo sprejeti, vsem je ponudila "kavico, vince in potičko" ali celo bogato večerjo, ki je predstavljala Čehom neznanu, vendar

zelo okusno in privlačno slovensko kuhinjo. Skupaj s svojim soprogom je prav gospa Berkopec pomenila za Prago odličen zgled slovenske gostoljubnosti.

Mnogi prijatelji in znanci so prihajali k Berkopčevim tudi ustvarjat. Sloneli so nad knjigami pesmi, ki jih je bral Oton Berkopec, da bi tudi nenavajeno uho ujelo lepoto slovenske besede. Ko so gostje občutili dih izvirnika, jim je dr. Berkopec predložil osnutek prevoda, jim potrpežljivo razlagal idejno ozadje in formalne značilnosti izvirnika in ga skupaj z navzočim češkim pesnikom potrpežljivo prelival v kongenialno češko podobo. Tako so se ob veliki gostoljubni mizi ali v naslonjačih pri oknu, od koder se je odpiral čudovit razgled na visoke, z lučmi zahajajočega sonca osvetljene stolpe praškega gradu, rojevali biseri češke prevajalske umetnosti. V takih trenutkih so v Berkopčevem kulturnem salonu sedeli največji pesniki svojega časa — Josef Hora, František Halas, Vilém Závada in drugi. Prav skromnost in hrepenenje po dognanosti sta silila duhovnega očeta vseh teh mojstrov in stopiti v senco in slavo prepustiti drugim. Zanj je bila največja nagrada zavest, da na ta način nastajajo prevodi, ki bodo Čehe nedvomno prepričali o kulturni zrelosti in evropskem pomenu samoniklega naroda pod Triglavom.

V sproščenem vzdušju stanovanja v Myslbekovi 7, v vzdušju, polnem razumevanja za vse navzoče, so se rodile prijateljske vezi za celo življenje. Najbolj intimno sta se zblížala Oton Berkopec in Josef Hora, katerega življenje nikakor ni bilo lahko in ki je prav v svojem slovenskem prijatelju našel človeka, enkratno uglašena na isto noto. Njemu je izpovedal vse skrivnosti svojega vznemirjenega duha in te skrivnosti so tudi odšle — ne oziraje se na radovedna vprašanja literarnih zgodovinarjev — v Berkopčev grob. Po razumevanje in podporo pa so prihajali v Myslbekovo 7 še mnogi drugi. Pri Berkopčevih so nastajale trdne vezi med ljudmi, med generacijami in med narodi. Za vse čase so ohranjene v številnih leposlovnih in znanstvenih delih ter v slikah odličnega ilustratorja Ferdiša Duše in drugih likovnih umetnikov.

Edinstvena osebnost Otona Berkopca je bila že večkrat označena in ocenjena. Znanstvenik in umetnik, pisatelj in prevajalec, raziskovalec književnosti, zgodovinar, bibliograf... Za eno življenje je to več kot dosti. Čeprav mi je vse to delo zelo blizu, pri Otonu Berkopcu občudujem še višje vrednote. Predvsem umetnost plemenitega življenja, ki ga je obvladal v srečnih in tudi v grenkih časih. In široko, predobro srce, ki ga je odprl tako slovenskim kot češkim prijateljem. Srce, v katero je sprejel tudi nas. Za to mu bomo vsi, ki smo ga mogli spoznati, hvaležni do konca svojih dni!

Jaroslav Pánek, Praga

Iz dela slavističnih društev

POROČILO SD KOPER O 2. PRIMORSKIH SLOVENISTIČNIH DNEVIH

(Sežana, 18. — 20. aprila 1991)

Primorska slavistična društva (SD Koper, SD Nova Gorica, SD Trst-Gorica-Videm) in koprška ter novogoriška enota Zavoda RS za šolstvo so tudi letos pripravili Primorske slovenistične dneve, tokrat z osrednjo temo Srečko Kosovel. Izvedbeni del prireditve je prevzelo SD Koper.¹ Prireditve je potekala

¹ Letošnje srečanje je bilo že drugo po vrsti. Prvo je bilo lani v Novi Gorici z osrednjo temo France Bevč, izvedbo je prevzelo SD Nova Gorica. Prireditve naj bi postala tradicionalna: prihodnje leto bo večji del organizacije prevzelo zamejsko slavistično društvo, tako da se bo srečanje odvijalo nekje v zamejstvu.